

ONLINE JOURNAL OF TEXTILE, CLOTHING, LEATHER AND TECHNOLOGY

[HTTP://WWW.TOK-BG.ORG](http://www.tok-bg.org)

Нови интерпретации за стари универсални истини

доц. д-р Аделина Попнеделева
Национална Художествена Академия-София, България

New interpretations of old universal truths

Assoc. Prof. Adelina St. Popnedeleva
National Academy of Arts, Sofia-Bulgaria

e-mail: apopnedeleva@yahoo.com

Резюме

Според Дерида в постмодерността няма факти, а само интерпретации. В традицията обратно- има модел на живот, който е показан в священото време на сътворението и който трябва да се следва неизменно.

В "Нови интерпретации за стари универсални истини" разглеждам произведения от 2004 година до 2017 на студенти от специалност "Текстил - изкуство и дизайн" на НХА, София, България, в която преподавам. Спрях се на работи свързани с традиционните текстилни практики чрез материал, техника, орнаментална структура, знак или смисъл.

Включих и своята работа "Бетониране на традицията", която играе със смислите на интерпретацията.

Естетическо решение в духа на изяшното изкуство, чрез пластическо преобразуване на традиционни орнаменти; използване на нетрадиционен материал и игра с модули; сливане на реалния живот с древната традиция; текст и текстил концептуално и смислово обединени; ритуалът като пърформанс и многозначността на интерпретацията са проблемите, разгледани в избраните произведения.

Ключови думи: *текстил, постмодерност, интерпретации, концептуално изкуство, естетика*

Summary

According to Derrida, in post modernity there are no facts but only interpretations. In the tradition vice versa- there is a model of life that is shown in the sacred time of creation and which should be followed consistently.

In "New interpretations of old universal truths", I look at works from 2004 to 2017 of students of the Textile - Art and Design specialty of the National Art Academy, Sofia, Bulgaria, where I teach. I have dealt with works related to traditional textile practices through material, technique, ornamentation, sign, or sense.

I also included my work "Concreating Tradition", which plays with the meaning of interpretation.

An aesthetic solution in the spirit of fine art through the plastic transformation of traditional ornaments; use of non-traditional material and game with modules; merging real life with ancient tradition; text and textiles conceptually and meaningfully united; the ritual as a performance, and the multiplicity of interpretation, are the issues addressed in the selected works.

Key words: *textiles, post modernity, interpretations, conceptual art, aesthetics*

Традицията предлага модели образци, чрез които осмисля света и човешкия живот. "Иконографията е консервативна, но позволява съществуването на една и съща тема в различни варианти, което доказва, че тя е активна самостоятелна система, а не начин за илюстриране на устния наратив. В този смисъл изобразителният език става равноправен и паралелен на вербалния и обредния"¹. И като всеки език и изобразителният пресъздава действителността използвайки различни кодове: пространствен, предметен, антропоморфен, зооморфен, растителен, като по-често те се смесват с цел да изградят цялостна митологична картина за света. "Той пресъздава не обективни, а знакови отношения, сътворява не подобие на природата, а на митичния космос, като използва не природните, а митологичните закономерности."²

Няма съмнение, че в нашата специалност "Текстил - изкуство и дизайн" в НХА, София, изучаваме вековните народни традиции свързани с тъканите, орнаментите и мотивите, които са характерни за страната ни. От друга страна насърчаваме студентите да бъдат адекватни на съвременността, да намерят собствен път в изкуството.

¹ И. Маразов, "Видимия мит", изд. къща Христо ботев, 1992, стр.7

² И. Маразов, "Видимия мит", изд. къща Христо ботев, 1992, стр.8

В тази статия ще разгледам някои интересни интерпретации на традицията в областта на текстилното изкуство.

Първият пример е дипломна работа на Анелия Петрова, с която тя защити своята бакалавърска степен през 2016 година и получи награда пребиваване в българския културен център във Виена "Дом Витгенщайн".

Работа на Анелия Петрова се състои от два стенни килима, в които се взема за основа мотива *маказ*. Мотивът *маказ* се състои от два триъгълника, които се допират с върховете си и значението му е обединението на противоположностите, на небесното и земното, на мъжкото и женското.

В цитираната творба мотивите от чипровски килими са разделени на части и ситуирани по различен от традиционния начин. Разпаднатите части са изобразени с дебели линии. Важно е да отбележа, че изображението им е подчинено на характера на техниката, а именно изображението се изгражда чрез редуване на хоризонтални редове, така както се преплитата вътъка в тъканите. Основните изразни средства са линиите, които изграждат формите на

преситуирани мотиви. Всъщност наблюдаваме разпад както на значението, така и на формата на мотивите и на орнаменталната структура. Всички тези деконструктивни тенденции са характерни за модерността, за времето, в което се търси автономност. Сега работата не носи революционен заряд, а предимно естетически, който освен от изброените елементи на формата зависи също и от уменията, от изработката.

Чрез използването на традиционен мотив, но с промяна на големината, формата, цвета и начина на изобразяване се постига **естетическо графично решение характерно за изящното изкуство.**

Определящата роля на традицията е убеждение на професионалната общност в българското декоративно изкуство още от 50-те година на XX век. Тя се дължи на цялото развитие на българското изкуство от първата половина на XX в., когато дори най-младите текстилци смятат, че могат да бъдат интересни за света най-

много с националния си облик. За някои автори връзката с традицията изчерпва изцяло творческите интереси. Те нямат амбицията да се сравняват с изящните изкуства, докато именно това е различно в произведенията сега, които настояват, че естетическите проблеми, които решават приложно-декоративните и изящните изкуства са едни и същи независимо от материала и техниката.

Работата на Филипина Стаменкова, която също е свързана с килимите предлага съвсем нов поглед. Филипина използва **нетрадиционен** материал- **реди мейд хартиени цилиндри**, с който създава килим-обект с възможност за ситуиране по различен начин в различни пространства. От гледна точка на предназначението на килима, това несъмнено е антикилим. Той не може да изпълнява функцията, която е присъща на традиционния килим.

Запазена е орнаменталната структура на килима, а именно централно поле и бордюр, център и периферия, която в традиционните произведения означава разбирането за космогонията и представата за Вселената. Ограденото с бордюр пространство е усвоеното от човека пространството, в което има ред, за разлика от останалото неувоеното, което принадлежи на хаоса.

Освен с нетрадиционния материал, който е и реди мейд (не се изисква специална изработка), работата е интересна и новаторска с възможността за **игра**, която съдържа. Модулите могат да бъдат нареждани като пъзъл, като игра с кубчета, за разлика от дългия и трудоемък процес на тъкане.

Всъщност се дава възможност чрез игра с модули да се създаде свят.

Личният избор на Даяна Проконова в бакалавърската ѝ дипломна работа от 2015 година е да приеме правилата на групата, макар че никой не иска и не очаква това от нея. "В съвременността човек не е органична част от групата. Като автономен субект той носи дреха, която има свой вътрешен организиращ център. Платът, кройката, цветовете, мотивите, композиционното разполагане са взаимно свързани и са подчинени на личната творческа идея, а не на колективната представа за организацията на света и общността."³

³ Ива Станоева Митева, Везбата в българската фолклорна култура. Дисертация., БАН, Институт по фолклор, 1996

Докато в традицията везбената орнаментика маркира и съответното поведение. Тя го рамкира. Шевицата, отговаряща на определен социален статус, фиксира границите на съответен тип поведение. В традиционната култура поведението от раждането до смъртта е предварително зададено и регламентирано. Така в костюма може да бъде открито единното „колективно” тяло, което подчинява на своя ритъм отделния индивид." Орнаментиката е изкуство на общата маса, която има общ инстинкт, а не на индивида, осъзнаващ собствената си ценност и търсещ други форми на самоутвърждаване като личност."⁴

Даяна изтъка плат, от който скрои, уши и изброди своята риза. Идеята на дипломничката е сливане на реалния живот със смисъла на технологичния процес. Както тъкането през деня и разтъкаването през нощта в легендата за Пенелопа символизира ритъма на живота - ден и нощ, вдишване и издишване. Така "Омировият разказ за Пенелопа, разплитаща нощем изтъканото денем, е несъзнаваща себе си алегория на изкуството"⁵ в естетическата теория на Адорно. Съвременното изкуство се предефинира всеки път. Всеки път се конструира, няма гаранции и не работи по механични образци.

Бродираната риза е била важен елемент от инициацията на девойката. Когато завърши чеиза си, т.е. готова е за женските задължения да осигурява тъкани за облекло на семейството и за дома си, девойката също е готова и за най-важната трансформация - тази от момиче в жена. Даяна броди своята инициационна риза като **смислово** я обвързва със завършването на бакалавърската степен на образованието си като завършване на процеса на порастване.

⁴ Ворингер.В. Абстракция и вчувстване. С., 1993, 40

⁵ Адорно, Естетическа теория, стр.271

В традиционните култури орнаментите отбелязват групата към която принадлежиш- етническа, регионална, социална. В традицията не може да се променя нито мястото на орнаментите, нито големината и цвета им. Индивидуалността не е подкрепяна. И точно затова е интересно как в съвременното общество, в което именно индивидуалността е изведена на преден план за сметка на авторитета и традицията, Даяна избира да изведе своя индивидуален преход към зрелостта чрез идентифициране с групата.

Магистърската работа на същата авторка "В началото бе словото", 2017 г., представлява тъкан, изпълнена в гладка и вързана техника на хоризонтален стан с дължина осем метра. Като материал е използвана вълна с естествен цвят- бял,

символизиращ светлината, с който изписва буквите и тъмен - цветът на на неусвоеното, на непознатото, на хаоса.

В тази тъкан темата е родината, нейната страна и тя изписва думата "България" на глаголица. "Това, което ни е завещано в миналото не бива да се забравя. Всяка буква съдържа огромна символика и сила. Когато изпишеш "България" влагаш абсолютен смисъл на това какво е Родината." ,казва Даяна Прокопова. Основно изразно средство тук е знакът, а именно буквите, които обединяват понятие и образ.

Отново интересно решение, съчетаващо местната традиция чрез избора на материал и техника и текст - знаково изображение, който прави връзка със съвременното **концептуално изкуство**, поставящо знак за равенство между обекта, неговото изображение и неговата дефиниция. В работата на Даяна няма енциклопедично описание на местоположението, големината, границите, природните ресурси, населението и др. на България, а име-образ получен от буквите знаци. Както и много нагледно показана връзка между текст и текстил, които етимологично имат общ корен *texege-* тъка, плета.

През 2004 година Елена Каменарова завърши магистърска степен със серия изтъкани престилки. В традиционния женски костюм престилката е важен означаващ елемент, тъй като покрива т.н. "долница" на тялото и защитава чрез орнаментите детеродните органи. Друга част от дипломната работа представяше самите мотиви, уголемени, извадени сами за себе си и запечатани със смола.

Най-атрактивната част от защитата беше появата на дипломничката в народна носия, заедно със съпруга ѝ и превръщането на защитата в **пърформанс**-зрелищен момент, характерен за съвременността, в който ритуалът се превръща в театрално представление без да се държи сметка за смисълът му.

"Бетониране на традицията" е работа на Аделина Попнеделева, преподавателка в специалността. Една декоративна покривка , избродирана с българска бродерия е втвърдена с прозрачна смола.

В традиционното жилище всичко е било произведено от самият обитател и украсата е била органично свързана с архитектурните и утилитарни предмети. Когато в бита на хората започват да навлизат чужди стоки се появява необходимост те да бъдат усвоени, очовечени, окултурени. Това се постига с използването на везбата като рамка на нов тип вещи: каре, тишлайфер, покривка, които са подвижни и могат да бъдат поставяни върху "чуждите" промишлени стоки, които се появяват. В съвременното консуматорско общество всички вещи, които използваме са "чужди", включително и бродираните покривки. Тяхната роля като знак за усвояване на чуждото, външното е приключена и те могат да бъдат разглеждани единствено като декоративни.

"Бетониране на традицията" е работа на Аделина Попнеделева, преподавателка в специалността. Една декоративна покривка, избродирана с българска бродерия е втвърдена с прозрачна смола. Втвърдяването на меката тъкан отнема не само функцията, но и характеристиките на материала.

Online Journal Of Textile, Clothing, Leather And Technology

Вградена е в бетонна рамка и поставена като паметна плоча. Бетонът е материал, характерен за съвременността, докато тъканта е продукт познат от древността. В тази работа те са неотменно свързани. Процесите са документирани с видео, заедно с играта на интерпретации, характерна за **постмодерността**.

Утвърждаване на традицията или забрава и спомен - изберете според вашите разбирания.